

МОДЕРНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ У РАЙОНІ МІСТА

Распорська Л. О.

відділ освіти Ленінської
районної у м. Донецьку ради,
начальник відділу

Стаття висвітлює досвід модернізації управління освітою органом місцевого самоврядування. Проаналізована діяльність управлінця та зазначені основні напрямки модернізації управління системою освіти району.

Ключові слова: відділ освіти, управління освітою, модель, система модернізація.

Статья освещает опыт модернизации управления образованием органом местного самоуправления. Проанализирована деятельность управленца и определены основные направления модернизации управления системой образования района.

Ключевые слова: отдел образования, управление образованием, модель, система, модернизация.

The article deals with the implementation of the proposed system modernization of management of education, starting from the level of local authorities. The activity Manager and defined the main directions of modernization of education system management district.

Key words: department of education, management education, model, system, modernization.

Постановка проблеми. Місцеве самоврядування як специфічна форма публічної влади має мету досягнення цілей і завдань держави через діяльність своїх органів. Освітня система України, частиною якої є освіта нашого району, розвивається в умовах незалежності. За цей період державою здійснено низку важливих заходів щодо її модернізації.

Визначено нові пріоритети розвитку освіти, формується відповідна правова база, оновлюється зміст освіти, змінюється мережа навчальних закладів, зроблено перші кроки щодо утвердження гуманістичних цінностей

освіти, її спрямованості на індивідуальний розвиток особистості. Освіту проголошено пріоритетним напрямом розвитку держави, і тому модернізації потребують всі складники її структури, у тому числі управлінська складова.

Управління освітніми системами в ринкових умовах склалася в розвинутих країнах, як специфічна діяльність, в освітній менеджмент. Вона характеризується власними механізмами і процесами, також ще мало і кваліфікованих носії даної діяльності: професіоналів-управлінців, або менеджерів освіти. Теоретико-методологічна модель управління освітньою системою як цілісною структурою, наприклад, освітній менеджмент, в нашій країні ще тільки створюється.

В умовах динамічних змін і кардинальних зрушень в сучасному суспільстві управлінська діяльність в освіті з опорою на наукові основи стає принципово новим і фундаментальним способом адекватних змін в освіті, створення умов і виявлення внутрішніх механізмів її розвитку [4, с.138-139]. Тому проблемою, над якою кілька лет працює відділ освіти Ленінської районної у місті Донецьку ради, стала «Модернізація управлінської діяльності відділу освіти та його структурних підрозділів».

Аналіз наукових праць та публікацій з проблем наукового управління освітою дає підстави стверджувати, що вони спрямовані, головним чином, на керівництво навчальними закладами, в тому числі загальноосвітніми, які складають основну частину муніципальної освіти. Оскільки управління освітою за своєю природою є соціальним управлінням, більшість наукових робіт розкривають загальні проблеми діяльності загальноосвітніх навчальних закладів, але значно менше – управління освітою на районному (муніципальному) рівні.

Механізми управління середніми закладами освіти відображені в працях вітчизняних вчених В.Бегея, Є.Березняка, В.Бондаря, Л.Даниленко, Б.Кобзаря, М.Легкого, Н.Островерхової, В.Пікельної, Г.Сурмила, П.Худоминського та інших. Окремі функціональні аспекти управління загальноосвітніми навчальними закладами досліджені й обґрунтовані в роботах Л.Карамушки,

О.Коберніка, Є.Хрикова.

Методологічні проблеми управління закладами освіти були предметом дослідження В.Маслова, В.Шаркунової. Наукові основи управління середньою освітою в регіоні в умовах переходу від адміністративно – командної схеми управління до управління на демократичних засадах обґрунтовані в монографії Г.Єльнікової. У монографії М.Дарманського “Соціально-педагогічні основи управління освітою в регіоні ” розкрито зміст діяльності суб’єктів управління освітою в регіонах України протягом ХХ-го століття [2, с. 128].

Сьогодні в різних регіонах України йде накопичення досвіду організації управління місцевими і регіональними системами освіти в нових соціально-економічних, культурних і політичних умовах. У педагогічній і методичній літературі існують дослідження, присвячені аналізу проблем діяльності районних, міських, обласних відділів освіти (М.Алієв, М.Легкий, Н.Малахов, М.Пайрімаа, В.Подобєд, Ю.Ратус та ін.), організації управління системами освіти різного рівня підпорядкування (О.Данилович, М.Дарманський, І.Жерносек, О.Зайченко, В.Маськін, П.Худоминський та ін. [3, с. 119].

Значний внесок в розробку проблеми оновлення змісту, форм і методів роботи районних відділів освіти в Україні внесли дослідження останнього десятиліття (Л.Даниленко, М.Дарманського, О.Зайченко, Н.Островерхової та ін.). У цих роботах висвітлені актуальні проблеми управління районним відділом освіти в сучасних умовах, обґрунтовано зміст окремих напрямків роботи регіональних органів управління освітою, пов'язаних з координацією їх діяльності з закладами освіти *в річному управлінському циклі*, виокремленні деякі шляхи реалізації системного і диференційованого підходів до управління загальноосвітніми навчальними закладами, представлені апробовані в конкретних регіональних умовах моделі управління районного відділу освіти, описані класичні і модернізовані функції окремих працівників апарату районного відділу освіти. Разом з тим, незважаючи на безумовну теоретичну і практичну цінність, ці матеріали не можуть забезпечити вичерпну методологічну і технологічну базу для організації сучасного управління

системою освіти на муніципальному (районному) рівні.

Мета статті полягає у визначенні елементів системи модернізації управлінської діяльності відділу освіти, які призвели до позитивних зрушень у керуванні закладами та процесами муніципальної освіти.

Викладення основного матеріалу. Місцеве самоврядування є одним з основних суб'єктів управління освітянською діяльністю, яке здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст. Органи місцевого самоврядування та місцеві органи державної виконавчої влади здійснюють державну політику в галузі освіти.

Органами місцевого самоврядування створюються відповідні органи управління освітою, діяльність яких спрямовується на управління закладами освіти, що є комунальною власністю; координацію дій педагогічних, виробничих колективів, сім'ї, громадськості з питань навчання і виховання дітей; контроль за дотриманням вимог щодо змісту, рівня і обсягу освіти, атестацію закладів освіти, що є комунальною власністю.

Необхідність кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір призвели відділ освіти до розуміння модернізації управління освітою в районі.

Із цією метою в заклади освіти впроваджені нові державні стандарти дошкільної та загальної середньої освіти, Положення про освітній округ, Положення про загальноосвітній навчальний заклад, Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, Положення про дистанційне навчання, Концепцію літературної освіти, Концепцію розвитку інклюзивної освіти тощо [1, с. 128].

При розробки системи модернізації управління освітою району нами урахувався досвід реалізації Національного проекту «Відкритий світ». Основними задачами модернізації стали розробка інтегрованої освітньої мережі

та створення платформи для ефективного доступу територіальної громади до освітньої інформації.

Для більш ефективного вирішення завдань нами були виділені елементи системи щодо модернізації управлінської діяльності відділу освіти з керівними кадрами. Вони представлені у якості ролевих векторів управлінця і показують направленість, форми та методи діяльності відділу освіти.

Вектор 1. Аналітико-прогностичний:

- використання практикумів та семінарів для підготовки керівника освітнього закладу до аналітичної діяльності: проведення маркетингових досліджень, аудиту навчально-виховного процесу, моніторингу якості освіти.

Вектор 2. Інформаційно-комунікативний:

- створена система тренінгів щодо активного використання інформаційне – комп'ютерних технологій у роботі;
- проведення практикумів щодо управління базами даних;
- формування інформаційно-освітнього простору.

Вектор 3. Проектно-моделюючий:

- проведення практикумів по ситуативному моделюванню у т. ч. педагогічне моделювання (на базі навчально-виховного комплексу «Гармонія»).

Вектор 4. Експериментально-дослідний:

- проведення лекцій та семінарів щодо організації дослідної роботи;
- проведення практикумів на створених експериментальних майданчиках;
- ознайомлення з роботою у творчих майстернях, студіях тощо (у загальноосвітніх школах № 45, 44, спеціалізованих школах № 33,37).

Вектор 5. Інноваційно-технологічний:

- стажування на експериментальних майданчиках та у школах – лабораторіях;
- проведення семінарів з метою ознайомлення з розробками, авторськими методиками, технологіями тощо .

Вектор 6. Розвивальне - психологічний:

- проведення тренінгів на засадах практичної психології (психолого – освітній менеджмент на базі районного навчально-методичного центру).

Вектор 7. Оздоровче - корекційний:

- проведення «круглих столів» та лекцій з участю представників санепідстанції та лікарень щодо дотримання санітарно-гігієнічних вимог до навчальне – виховного процесу .

Вектор 8. Економіко-фінансовий:

- проведення семінарів, лекцій щодо ведення економіко – фінансової діяльності в навчальному закладі;

- проведення навчальних семінарів – практикумів щодо закупівель товарів, робіт та послуг за державні кошти .

Вектор 9. Інтеграційний:

- проведення навчальних семінарів з участю представників інших шкіл міста для освітлення передового педагогічного досвіду (наприклад, досвіду євроатлантичної інтеграції в ДСШ № 33);

- направлення на практику до інших закладів освіти району та міста;

- заохочення до участі у різноманітних педагогічних та управлінських проектах, у тому числі й в Інтернеті (загальноосвітні школи № 26,28,32);

- впровадження дистанційної освіти щодо опанування світового управлінського досвіду (загальноосвітні школи №№ 29,31,25).

Вектор 10. Акмеологічний:

- надання різноманітної інформації (методичні рекомендації, сайти, блоги, форуми) для організація самоосвіти, саморозвитку професійної техніки (відділом освіти, навчально-методичним центром);

- система саморозвитку закладів освіти Ленінського району, що передбачає:

- розроблення системи заходів (науково-методичних), яки необхідні для саморозвитку;

- децентралізацію управління у освітній сфері, або перерозподіл функцій і повноважень між відділом освіти Ленінської районної у м. Донецьку ради та 30 закладами освіти району;

- подолання бюрократизації в системі управління освітою, удосконалення порядку перевірок та звітності навчальних закладів;

- професіональний підхід під час здійснення добору та призначення керівників навчальних закладів;

- професійну підготовку компетентних менеджерів системи освіти, формування управлінців нової генерації, здатних мислити і діяти системно, у тому числі в кризових ситуаціях, приймати управлінські рішення в будь-яких сферах діяльності, ефективно використовувати наявні ресурси;

- запровадження нових ефективних форм підвищення кваліфікації керівників освіти;

- розвиток автоматизованих систем управління освітою та інше.

У зв'язку з цим відбулися значні позитивні зрушення у керуванні відділом освіти закладами освіти й навчальне – виховним процесом у них.

До позитивних якісних змін ми відносимо:

- створення соціально сприятливих умов для здобуття освіти всіма категоріями населення району;

- забезпечення територіальної громади, органів управління, навчальних закладів достовірною інформацією стосовно умов і результативності функціонування системи освіти на різних її рівнях;

- впровадження технічного обслуговування та надання методичної допомоги учасникам навчально-виховного процесу;

- забезпечення кваліфікованими педагогічними кадрами відділу освіти та його структурних підрозділів, дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів;

- забезпечення навчальних закладів району практичними психологами та соціальними педагогами;

- координація роботи керівників загальноосвітніх шкіл та комунальних навчальних закладів при впровадженні Державного стандарту початкової школи;

- впровадження дистанційної та інклюзивної освіти в загальноосвітні заклади району (загальноосвітні школи № 25,29,31);

- розширення участі навчальних закладів, педагогів, учнів у різних проектах і програмах міжнародних організацій та співтовариств;

- вивчення досвіду зарубіжних партнерів (у Польщі, Франції) стосовно модернізації управління освітою, зокрема вивчення системи професійного зростання в рамках концепції навчання протягом життя щодо запровадження міжнародних шкіл, дискусійних майданчиків тощо;

- створення для учнів міжнародної он-лайн школи, де розміщуватимуться веб-ресурси з національної історії та історії Європи, започаткування міжнародних олімпіад ;

- укладення з іншими державами і реалізація міжурядових та міжвідомчих угод про співробітництво в галузі освіти (Академія фізкультури і спорту в м. Катовіци у Польщі);

- створення міжнародного табору для дітей та юнацтва, проведення спільних конкурсів, фестивалів, форумів тощо на базі загальноосвітньої школи № 39;

- удосконалення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в навчальних закладах (розширення кількості спортивних гуртків, секцій і клубів);

- нові підходи до визначення плати за харчування дітей у дошкільних навчальних закладах шляхом використання позабюджетних коштів;

- поліпшення ефективності навчання випускників усіх рівнів системи освіти.

Модернізація управління відділом освіти та його структурними підрозділами призвело до наступних результатів:

Функціонує 113 груп: (38 спеціальних груп, які відвідують 819 дітей (на 52 більше, ніж у 2010 році), що складає 24,7% від загальної кількості дітей у комунальних навчальних закладах району, 22 групи для дітей раннього віку, 53 – для дітей дошкільного віку. Всього дітей у районі віком від 1 до 6 років – 4529. Дошкільною освітою охоплено у 15 комунальних навчальних закладах 3315 дітей, що на 15 більше, ніж у 2010 році. Збільшення охоплення відбулося за рахунок відкриття 5 додаткових груп у діючих дошкільних навчальних закладах – комунальних навчальних закладах № 353, 319, 142, навчально-виховному комплексу «Гармонія».

За охопленням дітей дошкільного віку суспільним вихованням у рейтингу районів міста Ленінський район м. Донецька посідає 2 місце. По рейтингу районів за перший квартал 2013 р. щодо функціонування груп санаторного типу, район займає 3 місце, по спеціалізованим групам – 2 місце.

У полі зору відділу освіти постійно перебуває питання організації харчування дітей. Постачання продуктів харчування здійснюється як за результатами конкурсних торгів, так і на підставі прямих угод з постачальниками. Підвищення якості та виконання норм харчування відбувається завдяки щоквартальному моніторингу з боку відділу освіти та підвищення сплати за рахунок батьків (від 5 до 7 грн).

У 2012 – 2013 навчальному році денною формою навчання було охоплено 6284 дітей, з них за індивідуальною формою (станом на кінець навчального року) навчалися безкоштовно 137 учнів (із них 37 - потребують корекції фізичного або психічного розвитку). У вечірніх класах навчалися 220 підлітків та молоді. За формою екстернат неповну (3) і загальну середню (29) освіту отримали 32 громадянини України. 1 учень пройшов екстерном річне оцінювання за десятий класи. У групах подовженого дня виховувались 1100 учнів.

Загальноосвітні денні заклади району в минулому навчальному році закінчили 408 учнів 11-х класів, із яких – 9 медалістів. Закінчили денні школи

635 дев'ятикласників, отримали свідоцтво особливого зразка - 3,3 % (це 15 учнів).

Профільне навчання, як відомо, спрямоване реалізувати потреби старшокласників щодо їх майбутнього професійного вибору, тому всі учні старшої школи у 2012-2013 навчальному році були охоплені профільним навчанням - працювало 26 класів із 613 учнями. Розподіл учнів за профілями навчання був наступний: 51,7 % учнів навчалися за профілями природниче – математичного напрямку, 27,7 % - суспільно – гуманітарного напрямку, 15,7 % - філологічного.

У 2012-2013 навчальному році загальноосвітні денні заклади району закінчили 331 учні, 11 класів із яких - 9 медалісти (порівняно з минулими роками 2011-2012 навчальному році – 8,5%). Із учнів, нагороджених медалями, золоті отримали 7, срібні - 2. Закінчили денні школи 595 дев'ятикласників, із них отримали свідоцтво особливого зразка 15 учнів.

Із 2012 року функціонує Освітній грецький центр на базі Донецької спеціалізованої школи № 37, де вивчається новогрецька мова, історія і культура греків Приазов'я, створений ансамбль грецької пісні «Маргаритар'я» і ансамбль грецького танцю, які щорічно посідають призові місця на Всеукраїнських фестивалях новогрецького мистецтва і беруть участь у всіх святах грецької культури в м. Донецьку та Маріуполі. Згідно з «Програмою розвитку російської мови та культури в м. Донецьку» Донецька гуманітарна гімназія № 33 в Ленінському районі є базовим навчальним закладом з вивчення російської мови. Учителі російської мови та літератури даного навчального закладу тісно співпрацюють з викладачами російської мови та літератури Безстужевської гімназії м. Санкт-Петербург.

Однією з найважливіших гарантій збереження і зміцнення здоров'я дітей цього є забезпечення раціональним і збалансованим харчуванням. Охоплення гарячим харчуванням учнів навчальних закладів у 2013 році складає 89,9 % . З них учнів 1-4 класів - 100 % .

Висновки. Освіта району входить в освіту Донеччини яка є складовою загальнодержавної освітньої системи. Модернізація освіти району та області ґрунтується на врахуванні позитивних надбань регіональної системи освіти й водночас передбачає істотні зміни, зумовлені сучасними тенденціями розвитку інноваційного суспільства та ринку праці. Проблема модернізації системи управління на державно-громадських засадах є загальнонаціональною.

Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ задекларовано модернізацію управління освітою шляхом оптимізації управлінських структур та децентралізації її управління [7, с.52]. Пошук найбільш ефективної та дієвої моделі державного управління у сфері освіти вимагає вивчення світового досвіду, особливо європейського, оскільки Україна – складова цього освітнього простору. Важлива умова – не запозичення існуючих моделей державного управління, а використання тих складових, які дозволять підвищити рівень державного управління освітньою галуззю та освітньою сферою в місцевому самоврядуванні.

Сучасні тенденції розвитку освіти здійснюють системо-утворюючий вплив на модернізацію освіти у стратегічному напрямі, який визначає держава, а також надають імпульс для подальшої розбудови освіти на місцевому і регіональному рівні. Визначенні елементів системи модернізації управлінської діяльності відділу освіти, які призвели до позитивних зрушень у керуванні закладами та процесами муніципальної освіти, підтвердило, що управління освітою (освітній менеджмент) є сьогодні майже не єдиним резервом в цій сфері, який, не вимагаючи значних матеріальних витрат, здатний радикально покращити ситуацію в освіті шляхом оптимізації функціонування усіх його компонентів (адміністративне-методичного, педагогічного та дидактичного менеджменту).

Модернізація управлінської діяльності ставить перед державними службовцями, у тому числі менеджерами освіти, багато складних питань, але разом з тим надає безпрецедентну можливість підвищити ефективність своєї роботи і зменшити витрати, стати орієнтованим на людей і поліпшити взаємини

з громадянами, а також ураховувати перехід від індустріальної епохи до інформаційної. Втілення філософії модернізації в реальні дії – грандіозне завдання, але вона коштує вкладених зусиль.

Література

1. Василенко Н.В. Оновлення функцій управління освітою / Василенко Н.В.- К., 1999.- 234 с.

2. Зайченко О.І. Теорія і практика управлінської діяльності районного відділу освіти: Монографія. / О.І.Зайченко, Н.М.Островерхова, Л.І.Даниленко - К.: «ВПЦ Техпрінт», 2000. - 352 с.

3. Інформатизація закладу освіти: управлінський аспект./ Л.М. Забродська – Х.: Видав.група “Основа”, 2003. – 240 с.